

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Cynllun Archwilio 2019 – Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru

Blwyddyn archwilio: 2019

Dyddiad cyhoeddi: Chwefror 2019

Cyfeirnod y ddogfen: 1106A2019-20

Paratowyd y ddogfen hon yn rhan o waith a berfformiwyd yn unol â swyddogaethau statudol. Mae rhagor o wybodaeth am hyn ar gael yn [Atodiad 1](#).

Nid yw'r Archwilydd Cyffredinol, staff Swyddfa Archwilio Cymru na, pan fo hynny'n berthnasol, yr archwilydd sy'n gweithredu ar ran yr Archwilydd Cyffredinol, yn derbyn unrhyw gyfrifoldeb o ran unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog neu gyflogai arall yn eu rhinwedd unigol, neu unrhyw drydydd parti.

Os gwneir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn cysylltiad â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru, Swyddfa Archwilio Cymru a, pan fo hynny'n berthnasol, yr archwilydd sy'n gweithredu ar ran yr Archwilydd Cyffredinol yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn info.officer@audit.wales.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

This document is also available in English. Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Cynnwys

Cynllun Archwilio 2019

Crynodeb	4
Archwiliad o Gyfrifon	4
Archwiliad perfformiad	7
Ffi, tîm archwilio ac amserlen	9
Datblygiadau yn y dyfodol ar fy ngwaith archwilio	11
Atodiadau	
Atodiad 1 – cyfrifoldebau perthnasol	12
Atodiad 2 – gwaith perfformiad yn amlinelliad archwilio y llynedd sy'n parhau o hyd	15
Atodiad 3 – datblygiadau eraill yn y dyfodol	16

Cynllun Archwilio 2019

Crynodeb

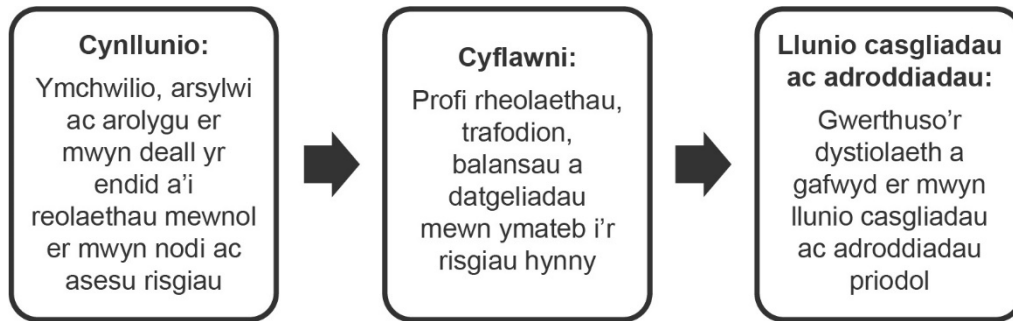
- 1 Fel eich archwilydd allanol, fy amcan i yw cynnal archwiliad sy'n cyflawni fy nyletswyddau statudol fel Archwilydd Cyffredinol ac sy'n cyflawni fy rhwymedigaethau o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004, Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur), Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, Deddf Llywodraeth Leol 1999, a'r Cod Ymarfer Archwilio, sef:
 - archwilio ac ardystio a yw eich datganiadau ariannol yn 'wir ac yn deg';
 - asesu a oes gennych drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn y defnydd o adnoddau;
 - archwilio ac asesu a ydych wedi cyflawni'r dyletswyddau a bodloni gofynion y Mesur; a
 - chynnal astudiaethau i fy ngalluogi i wneud argymhellion i wella darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd neu i wella trefniadau rheoli ariannol neu drefniadau rheoli eraill.
- 2 Diben y cynllun hwn yw nodi fy ngwaith arfaethedig, pryd y caiff ei wneud, cost y gwaith hwn a phwy fydd yn ei wneud.
- 3 Ni orfodwyd unrhyw gyfyngiadau arnaf wrth gynllunio cwmpas yr archwiliad hwn. Os gorfodwyd unrhyw gyfyngiadau, dylid nodi'r rhain yma neu mewn man priodol yng nghorff y ddogfen.
- 4 Nodir fy nghyfrifoldebau i, ynghyd â rhai'r rheolwyr a'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, yn **Atodiad 1**.

Archwiliad o gyfrifon

- 5 Fy nghyfrifoldeb i yw cyflwyno tystysgrif ac adroddiad ar y datganiadau ariannol sy'n cynnwys barn ar eu 'gwirionedd a'u tegwch'. Mae hyn yn darparu sicrwydd bod y cyfrifon yn:
 - rhydd rhag camddatgan, boed trwy wall neu dwyll;
 - cydymffurfio â gofynion statudol a gofynion perthnasol eraill; ac yn
 - cydymffurfio â'r holl ofynion perthnasol ar gyfer cyflwyno a datgelu cyfrifyddol.
- 6 Rwyf i hefyd yn ystyried a oes gan Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru (yr Awdurdod) drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau ac adrodd drwy eithriad os nad yw'r Datganiad Llywodraethu Blynnyddol yn cydymffurfio â gofynion.
- 7 **Mae Atodiad 1 yn nodi fy nghyfrifoldebau yn llawn.**
- 8 Mae'r gwaith archwilio yr wyf yn ei wneud i gyflawni fy nghyfrifoldebau yn ymateb i fy asesiad o risgiau. Mae'r ddealltwriaeth hon yn caniatáu i mi ddatblygu dull archwilio sy'n canolbwyntio ar fynd i'r afael â risgiau penodol wrth ddarparu sicrwydd ar gyfer y datganiadau ariannol yn eu cyfanrwydd. Mae fy null archwilio yn cynnwys tri cham a nodir yn **Arddangosyn 1**.

Arddangosyn 1: fy null archwilio

Mae'r tabl hwn yn crynhoi tri cham fy null archwilio ariannol, sef cynllunio, profi ac adrodd.

- 9 Nodir y risgiau camddatgan sylweddol sy'n arwyddocaol yn fy marn i ac felly y mae angen ystyriaeth archwilio arbennig arnynt yn **Arddangosyn 2** ynghyd â'r gwaith rwy'n bwriadu ei wneud i fynd i'r afael â nhw. Mae meysydd archwilio allweddol eraill y bydd fy nhîm yn canolbwyntio arnynt wedi'u cynnwys hefyd.

Arddangosyn 2: risgiau archwilio ariannol

Mae'r tabl hwn yn crynhoi'r prif risgiau archwilio ariannol a nodwyd yng ngham cynllunio'r archwiliad.

Risg archwiliad ariannol	Ymateb arfaethedig yr archwiliad
Risgiau arwyddocaol	
Mae'r risg y bydd rheolwyr yn gwrth-wneud rheolaethau i'w gweld ym mhob endid. O ganlyniad i natur anrhagweladwy y gallai'r gwrth-wneud hyn ddigwydd, ystyrir ei bod yn risg arwyddocaol [ISA 240.31-33].	Bydd fy nhîm archwilio yn: <ul style="list-style-type: none">• profi priodoldeb yr wybodaeth yn y cyfnodolion a newidiadau eraill a wneir wrth baratoi'r datganiadau ariannol;• archwilio amcangyfrifon cyfrifyddu am duedd; a• gwerthuso'r sail resymegol i unrhyw drafodion arwyddocaol y tu allan i fusnes arferol.

Risg archwiliad ariannol	Ymateb arfaethedig yr archwiliad
Meysydd eraill y bydd yr archwiliad yn rhoi sylw iddynt	
<p>Ceir risg na fydd yr Awdurdod yn bodloni'r terfyn amser statudol diwygiedig o 31 Gorffennaf 2019 i gymeradwyo a chyhoeddi ei ddatganiadau ariannol 2018-19. Yn 2017-18 codais y pryderon canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nid oedd y datganiadau ariannol drafft o ansawdd digonol; • nid oedd y dogfennau gweithiol yn gynhwysfawr nac yn ddigon manwl i gefnogi'r datganiadau ariannol; • cafwyd nifer o bryderon ynghylch priodoldeb y gofrestr asedau; ac • roedd y trefniadau cyfrifyddu ar gyfer incwm grant yn parhau i fod yn faes a oedd yn peri pryder. <p>Yn ogystal â hyn, bu newidiadau allweddol i'r personél perthnasol yn ystod y flwyddyn.</p>	<p>Bydd fy nhîm archwilio yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adolygu'r datganiadau ariannol er mwyn sicrhau eu bod yn cytuno â'r cofnodion ariannol sylfaenol a gwybodaeth ategol berthnasol arall; • adolygu cynnydd yr Awdurdod i gryfhau ei gofrestr asedau; • cynnal prawf archwilio i sicrhau bod incwm grant a gwariant wedi'i gyfrifyddu yn gywir; ac • adolygu'r cynnydd y mae'r Awdurdod wedi'i wneud i weithredu ar yr argymhellion sy'n codi'r o'r archwiliad o gyfrifon 2017-18.
<p>Safonau cyfrifyddu newydd</p> <p>Mae offerynnau ariannol IFRS 9 yn berthnasol o 1 Ebrill 2018 ymlaen, ac mae'n cyflwyno dull newydd wedi'i seilio ar egwyddorion ar gyfer dosbarthu a mesur asedau ariannol. Mae hefyd yn cyflwyno dull amhariad newydd ar gyfer asedau ariannol wedi'i seilio ar golledion disgwylidig yn hytrach na cholledion gwirioneddol. Bydd hyn yn arwain at nodi colledion credyd disgwylidig yn gynharach ac yn effeithio ar sut y cyfrifir y ddarpariaeth ddyled wael.</p>	<p>Bydd fy nhîm archwilio yn asesu effeithiau tebygol y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol newydd ac yn gwneud gwaith mewn ymateb i unrhyw risgiau camddatgan sylweddol a nodir.</p>

- 10 Nid wyf yn ceisio cael sicrwydd llwyr ynghylch gwirionedd a thegwch y datganiadau ariannol a'r nodiadau cysylltiedig, yn hytrach rwy'n mabwysiadu cysyniad o berthnasedd. Fy nod yw nodi camddatganiadau sylweddol, hynny yw, y rhai hynny a all arwain at gamarwain darlennydd y cyfrifon. Bydd y lefelau yr wyf i'n barnu bod y camddatganiadau yn sylweddol yn cael eu hadrodd i'r Awdurdod cyn cwblhau'r archwiliad.
- 11 At ddibenion adrodd, byddaf yn trin unrhyw gamddatganiad sydd islaw lefel 'ddibwys' (perthnasedd o 5% neu £100,000 pa un bynnag yw'r lleiaf) yn un nad oes angen i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu ei ystyried ac felly ni fyddaf yn adrodd arnynt.
- 12 Mae fy ffioedd a'r amserlen arfaethedig ar gyfer cwblhau'r archwiliad wedi'i seilio ar y tybiaethau canlynol:

- mae'r datganiadau ariannol wedi'u darparu'n unol â'r amserlen y cytunwyd arni, o'r ansawdd disgwylidig ac maent wedi bod yn destun adolygiad sicrwydd ansawdd trylwyr;
 - mae'r wybodaeth a ddarparwyd i gefnogi'r datganiadau ariannol yn cyd-fynd â'r ddogfen canlyniadau archwilio y cytunwyd arnynt¹;
 - bydd yr holl swyddogion priodol ar gael yn ystod yr archwiliad;
 - mae gennych yr holl reolaethau a gwiriadau angenrheidiol ar waith i alluogi'r Swyddog Ariannol Cyfrifol i ddarparu'r holl sicrwydd sydd ei angen arnaf yn y Llythyr Sylwadau wedi'i gyfeirio ataf i; ac
 - mae rhaglen waith yr Archwiliad Mewnol yn gyflawn ac mae'r rheolwyr wedi ymateb i'r materion a allai fod wedi effeithio ar y datganiadau ariannol.
- 13 Yn ogystal â fy nghyfrifoldebau sy'n gysylltiedig â'r archwiliad o ddatganiadau ariannol statudol yr Awdurdod a nodir uchod, mae hefyd yn ofynnol i mi ardystio dogfen i Lywodraeth Cymru sy'n rhoi gwybodaeth am yr Awdurdod i gefnogi'r gwaith paratoi Cyfrifon y Llywodraeth Gyfan.
- 14 Yn ogystal ag archwilio'r cyfrifon, mae gen i gyfrifoldebau statudol hefyd i dderbyn cwestiynau a gwrthwynebiadau i'r cyfrifon gan etholwyr lleol. Nodir y cyfrifoldebau hyn yn Neddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004:
- Adran 30 Archwilio dogfennau a chwestiynau yn ystod archwiliad; ac
 - Adran 31 Yr hawl i wrthwynebu yn ystod archwiliad.
- 15 Caiff ffioedd archwilio eu codi am waith a wneir i ymdrin â chwestiynau a gwrthwynebiadau etholwyr. Gan y bydd gwaith archwilio yn dibynnu ar nifer a natur unrhyw gwestiynau a gwrthwynebiadau, nid yw'n bosibl amcangyfrif ffi archwilio ar gyfer y gwaith hwn.
- 16 Os wyf i'n derbyn cwestiynau neu wrthwynebiadau, byddaf yn trafod ffioedd archwilio posibl bryd hynny.

Archwiliad perfformiad

- 17 Mae angen i mi gydbwyso fy nyletswyddau statudol presennol, newydd ac arfaethedig â'r angen i barhau i gynnal archwiliadau ac asesiadau ystyrion, cymesur wedi'u seilio ar risg. Wrth gyflawni fy nyletswyddau, byddaf yn parhau i gyflawni'r cydbwysedd mwyaf priodol ac ychwanegu gwerth trwy:
- ddarparu sicrwydd ynghylch trefn lywodraethu a stiwardiaeth arian ac asedau cyhoeddus;
 - cynnig cipolwg ar i ba raddau y defnyddir adnoddau yn ddoeth wrth ddiwallu anghenion pobl; a
 - nodi a hyrwyddo ffyrdd y gellir gwella darpariaeth gwasanaethau cyhoeddus.

¹ Mae'r ddogfen canlyniadau archwilio y cytunwyd arnynt yn nodi'r gofynion disgwylidig o ran dogfennau gweithiol i gefnogi'r datganiadau ariannol ac mae'n cynnwys amserlen a chyfrifoldebau.

- 18 Gan ei bod yn debygol y bydd Bil Llywodraeth Leol Cymru disgwylidig yn cynnig nad yw Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 yn berthnasol i awdurdodau tân mwyach, byddaf yn parhau i leihau gymaint â phosibl y gwaith sy'n canolbwyntio ar y broses o wella cynllunio.
- 19 Yn fy nghynllun archwilio ar gyfer 2018 esboniais fy mod i, mewn blynyddoedd blaenorol, wedi rhoi dibyniaeth ar fy ngwaith o dan y Mesur i fy helpu i gyflawni fy nyletswydd o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 i fodloni fy hun bod gan awdurdodau tân drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd (gwerth am arian) wrth ddefnyddio adnoddau. O ystyried ei bod yn debygol na fyddaf yn gallu dibynnu ar fy ngwaith o dan y Mesur yn y dyfodol, yn 2019-20 ac mewn blynyddoedd dilynol, bydd pwyslais fy rhaglenni archwilio perfformiad lleol yn parhau i gyfocri'n fwy eglur â chyflawni fy nyletswydd o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.
- 20 Yn 2018-19 archwiliais i ba raddau yr ydych yn gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd camau i gyflawni eich amcanion llesiant. Yn ystod 2019-20 byddaf yn cynnal archwiliad arall i asesu i ba raddau yr ydych yn cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd camau i gyflawni eich amcanion llesiant. Hwn fydd y darn olaf o waith y byddaf yn ei wneud i gyflawni fy nyletswyddau o dan y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn yr Awdurdod cyn cyflwyno fy adroddiad cylchol cyntaf i'r Cynulliad Cenedlaethol yn 2020. Yn ystod 2019-20, byddaf i hefyd yn ystyried sut i gyflawni fy nyletswyddau o dan y Ddeddf yn ystod y cyfnod 2020 hyd 2024 a byddaf yn ceisio ymgysylltu ag awdurdodau tân yn ogystal â rhanddeiliaid eraill wrth ddatblygu fy null.
- 21 Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn cynnal rhaglen o astudiaethau llywodraeth leol hefyd. Mae'r gwaith hwn wedi'i gynnwys yn amcangyfrifon Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer cyllid o Gronfa Gyfunol Cymru ac nid ffioedd lleol. Mae'r astudiaethau hyn yn arwain ar y cyfan at adroddiad cenedlaethol wedi'i atgyfnerthu gan arferion da a chanlyniadau dysgu ar y cyd yn hytrach na gan adroddiadau lleol. Caiff canfyddiadau lleol, pan fyddant yn briodol, eu cofnodi mewn gwaith asesu gwelliant a'u hadrodd mewn adroddiadau gwella blynyddol yn dibynnu ar amseriad a phwyslais y casgliadau.
- 22 Wrth ystyried yr holl gasgliadau hyn, bydd fy rhaglen waith ar gyfer 2019-20 yn cynnwys:

Arddangosyn 3: rhaglen archwilio perfformiad

Mae'r tabl hwn yn nodi fy rhaglen archwilio perfformiad ar gyfer 2019-20, a fydd yn cynnwys prosiectau lleol ac astudiaethau cenedlaethol.

Rhaglen archwilio perfformiad	Disgrifiad byr
Gwaith archwilio ac asesu gwelliant, gan gynnwys archwiliad o drefniadau cynllunio ac adrodd ar welliant	Archwilio cyflawniad y ddyletswydd i gyhoeddi cynllun gwella, a chyhoeddi asesiad o berfformiad.
Archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	Archwiliad i ba raddau mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd camau tuag at gyflawni ei amcanion llesiant.
Gwaith Lleol	I'w gadarnhau.
Astudiaethau Llywodraeth Leol 2019-20	(Wedi'u hariannu gan Gronfa Gyfunol Cymru) Yn ddiweddar, daeth ymgynghoriad Archwilydd Cyffredinol ar ei flaenraglen waith i ben a bydd astudiaethau llywodraeth leol newydd a fydd yn dechrau yn 2019-20 yn cael eu cadarnhau yn fuan.

- 23 Mae'r prosiectau archwilio perfformiad a oedd wedi'u cynnwys yng Nghynllun Archwilio y llynedd, sy'n parhau neu sydd wedi'u disodli gan brosiectau eraill drwy gytundeb â chi, wedi'u nodi yn **Atodiad 2**.

Ffi, tîm archwilio ac amserlen

Ffi

- 24 Mae eich amcangyfrif o ffi ar gyfer 2019 wedi'i nodi yn **Arddangosyn 4**. Bu rhai newidiadau bach i fy nghyfraddau ffioedd ar gyfer 2019, fodd bynnag bydd fy nhimai archwilio yn parhau i ysgogi effeithlonrwydd yn eu harchwiliadau er mwyn sicrhau na fyddwch chi'n ysgwyddo unrhyw gynydd yn y ffioedd.

Arddangosyn 4: ffi archwilio

Mae'r tabl hwn yn nodi'r ffi archwilio arfaethedig ar gyfer 2019, yn ôl maes y gwaith archwilio, ynghyd â'r ffi archwilio wirioneddol ar gyfer y llynedd.

Maes archwilio	Ffi arfaethedig (£) ²	Ffi wirioneddol y llynedd (£)
Archwiliad o gyfrifon ³	45,000	55,050

²Nodiadau: Nid yw'r ffioedd a ddangosir yn y ddogfen hon yn cynnwys TAW, ni chodir hyn arnoch chi

³Yn daladwy o fis Tachwedd 2018 hyd fis Hydref 2019.

Gwaith archwilio perfformiad ⁴	15,309	15,274
Cyfanswm y ffi	60,309	70,324

- 25 Bydd cynllunio yn barhaus, ac efallai bydd angen newid fy rhaglen waith archwilio ac felly fy ffi, os bydd risgiau allweddol newydd yn dod i'r amlwg. Ni fyddaf yn gwneud unrhyw newidiadau heb eu trafod â'r Awdurdod yn gyntaf.
- 26 Mae rhagor o wybodaeth am [fy ngraddfeydd ffioedd a gosod ffioedd](#) ar gael ar ein gwefan.

Y tîm archwilio

- 27 Crynhoir prif aelodau fy nhîm, ynghyd â'u manylion cyswllt, yn [Arddangosyn 5](#).

Arddangosyn 5: fy nhîm archwilio

Mae'r tabl hwn yn rhestru aelodau'r tîm archwilio lleol a'u manylion cyswllt.

Enw	Swyddogaeth	Rhif cyswllt	Cyfeiriad e-bost
Jane Holownia	Cyfarwyddwr Ymgysylltu	02920 320565	Jane.holownia@audit.wales
Derwyn Owen	Arweinydd Ymgysylltiad – Archwiliad Ariannol	02920 320651	Derwyn.owen@audit.wales
Amanda Hughes	Rheolwr Archwilio Ariannol	07969 919986	Amanda.hughes@audit.wales
Nick Selwyn	Rheolwr Archwilio Perfformiad	02920 320612	Nick.Selwyn@audit.wales

- 28 Gallaf gadarnhau bod pob aelod o fy nhîm yn annibynnol ar yr Awdurdod a'ch swyddogion. Hefyd, nid wyf yn ymwybodol o unrhyw wrthdaro buddiannau posibl y mae angen i mi ddwyn i'ch sylw.

Amserlen

- 29 Byddaf yn darparu adroddiadau, neu allbynnau eraill y cytunir arnynt i'r Awdurdod yn ymdrin â'r meysydd gwaith a nodir yn y ddogfen hon. Nodir fy mhrif bwyntiau yn y broses yn [Arddangosyn 6](#).

⁴Yn daladwy o fis Ebrill 2019 hyd fis Mawrth 2020.

⁵ Amcangyfrif o ffi y llynedd oedd £45,000. Y ffi wirioneddol oedd £55,050 fel yr adroddwyd i'r Awdurdod yn fy Llythyr Archwilio Blynyddol 2018.

Arddangosyn 6: amserlen

Mae'r tabl hwn yn nodi'r amserlen arfaethedig ar gyfer cwblhau ac adrodd ar fy ngwaith archwilio ar yr awdurdod.

Allbwn arfaethedig	Gwaith a wnaed	Adroddiad wedi'i gwblhau
Cynllun Archwilio 2019	Ionawr hyd Mawrth 2019	Mawrth 2019
Gwaith cyfrifon ariannol: Adroddiad ar yr Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol Barn ar y Datganiadau Ariannol	Mis Rhagfyr hyd fis Gorffennaf 2019	Gorffennaf 2019 Gorffennaf 2019
Gwaith perfformiad: <ul style="list-style-type: none">• Archwiliad o'r Cynllun Gwella• Asesiad o Berfformiad Archwiliad• Archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol	Mehefin – Gorffennaf 2019 Hydref – Tachwedd 2019 Ebrill 2019 – Ionawr 2020	Gorffennaf 2019 Tachwedd 2019 Ionawr 2020

* Yn amodol ar gymeradwyo canfyddiadau drafft â'r Awdurdod yn brydlon.

Datblygiadau yn y dyfodol ar fy ngwaith archwilio

- 30 Nodir manylion datblygiadau eraill yn y dyfodol, gan gynnwys newidiadau sydd ar ddod, i Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol allweddol, seminarau Cyfnewidfa Arfer Da Swyddfa Archwilio Cymru a'r gwaith yr wyf wedi'i gynllunio ar barodrwydd y sector cyhoeddus yng Nghymru ar gyfer Brexit yn **Atodiad 3**.

Atodiad 1

Cyfrifoldebau perthnasol

Archwiliad o gyfrifon

Fel y'i diwygiwyd gan Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2013, mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn nodi fy mhwerau a fy nyletswyddau i gyflawni eich archwiliad ariannol. Fy nghyfrifoldeb i yw cyflwyno tystysgrif ac adroddiad ar y datganiadau ariannol sy'n cynnwys barn ar:

- eu 'gwirionedd a'u tegwch', gan ddarparu sicrwydd eu bod yn:
 - rhydd rhag camddatgan, boed trwy wall neu dwyll;
 - cydymffurfio â gofynion statudol a gofynion perthnasol eraill; ac yn
 - cydymffurfio â'r holl ofynion perthnasol ar gyfer cyflwyno a datgelu cyfrifyddol.
- cysondeb yr wybodaeth yn yr Adroddiad Blynyddol â'r datganiadau ariannol.

Mae'n rhaid imi nodi hefyd drwy eithriad os nad yw'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn cydymffurfio â gofynion, os nad yw cofnodion cyfrifyddu priodol wedi'u cadw, os nad yw'r datgeliadau angenrheidiol ynghylch cydnabyddiaeth a thrafodiadau eraill wedi'u gwneud neu os nad wyf i wedi cael yr holl wybodaeth ac esboniadau sydd eu hangen arnaf.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol imi asesu a oes gan Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru (yr Awdurdod) drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn y defnydd o adnoddau. I gyflawni hyn, rwy'n ystyried:

- canlyniadau'r gwaith archwilio a wnaed ar y datganiadau ariannol;
- system rheolaeth fewnol yr Awdurdod, fel yr adroddwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol a fy adroddiad arni;
- canlyniadau gwaith arall a wnaed, gan gynnwys gwaith a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur), ardystiad hawliadau a ffurflenni, ac ymarferion paru data;
- canlyniadau gwaith cyrff arolygu allanol eraill pan fo hynny'n berthnasol i fy nghyfrifoldebau; ac
- unrhyw waith arall sy'n ymdrin â materion na thrafodir uchod, ac sy'n angenrheidiol yn fy marn i er mwyn cyflawni fy nyletswyddau.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn nodi hawliau'r cyhoedd ac etholwyr i archwilio datganiadau ariannol yr Awdurdod, i ofyn i mi yr Archwilydd Penodedig, gwestiynau ynghylch y cyfrifon, a phan fo hynny'n briodol, i herio eitemau yn y cyfrifon. Mae'n rhaid i mi ystyried hefyd a ddylwn i lunio adroddiad, er budd y cyhoedd, ar unrhyw fater a ddaw i'm sylw yn ystod yr archwiliad.

Nid yw fy ngwaith archwilio yn rhyddhau'r rheolwyr neu'r rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethu o'u cyfrifoldebau, sy'n cynnwys:

- paratoi'r datganiadau ariannol ac Adroddiad Blynyddol yn unol â safonau a chanllawiau cyfrifyddu perthnasol;
- cadw cofnodion cyfrifyddu priodol;
- sicrhau rheoleidd-dra y trafodiadau ariannol; a
- sicrhau gwerth am arian yn y defnydd o adnoddau.

Mae rheolwyr yn cytuno i:

- ganiatáu i mi weld yr holl wybodaeth y mae'r rheolwyr yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i baratoi'r datganiadau ariannol, fel cofnodion, dogfennau a materion eraill;
- darparu gwybodaeth ychwanegol y mae'n bosibl y byddaf yn gofyn i'r rheolwyr amdani at ddiben yr archwiliad; a
- chaniatáu i mi siarad ag unrhyw bersonau yn yr Awdurdod sy'n angenrheidiol yn y fy marn i er mwyn cael tystiolaeth ar gyfer yr archwiliad.

Bydd angen i'r rheolwyr ddarparu sylwadau ysgrifenedig i mi yn cadarnhau:

- eu bod wedi cyflawni eu cyfrifoldebau ar gyfer paratoi'r datganiadau ariannol;
- bod yr holl drafodiadau wedi'u cofnodi a'u cynnwys yn y datganiadau ariannol;
- y darparwyd gwybodaeth gyflawn i mi at ddibenion yr archwiliad; ac
- yn cefnogi tystiolaeth archwilio arall sy'n berthnasol i'r datganiadau ariannol neu'r honiadau penodol yn y datganiadau ariannol os wyf i o'r farn bod hynny'n angenrheidiol neu'n ofynnol yn ôl y Safonau Archwilio Rhyngwladol.

Archwiliad perfformiad

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol i mi, trwy archwilio'r cyfrifon neu fel arall, fodloni fy hun bod y gan y corff drefniadau priodol ar waith i:

- sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau; a
- bod y corff, os yw'n ofynnol iddo gyhoeddi gwybodaeth yn unol â chyfarwyddyd o dan adran 47 (gwybodaeth am berfformiad), wedi gwneud trefniadau priodol i gasglu a chofnodi'r wybodaeth a'i chyhoeddi fel sy'n ofynnol i gyflawni ei ddyletswyddau o dan yr adran honno.

Mae'r Mesur yn rhoi dyletswydd gyffredinol ar awdurdodau gwella i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth arfer eu swyddogaethau. Mae hefyd yn pennu gofynion penodol i awdurdodau nodi amcanion gwella a chyhoeddi cynlluniau gwella blynyddol ac asesiadau perfformiad. Diffiniad awdurdodau gwella yw cynghorau sir a bwrdeistref sirol, awdurdodau parc cenedlaethol, ac awdurdodau tân ac achub.

Mae'r Mesur hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i mi gynnal asesiad gwella ar gyfer pob awdurdod gwella bob blwyddyn, i bennu a yw'r awdurdod yn debygol o gydymffurfio â'i ddyletswydd gyffredinol a gofynion y Mesur. Mase'n rhaid i mi archwilio hefyd a yw'r awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau cynllunio ac adrodd ar welliant.

Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd, dan rai amgylchiadau, gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), a bydd yn darparu adroddiad i'r awdurdodau a'r Gweinidogion perthnasol mewn cysylltiad â hyn, a gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Bydd yr Archwilydd Cyffredinol yn crynhoi adroddiadau archwiliadau ac asesiadau yn ei Adroddiad Gwella Blynyddol (o dan adran 24). Bydd hyn hefyd yn crynhoi unrhyw adroddiadau o arolygiadau arbennig.

Mae Adran 15 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn ei gwneud yn ofynnol i mi gynnal archwiliadau o gyrrff cyhoeddus at ddibenion asesu i ba raddau y mae wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth:

- (a) bennu amcanion llesiant, a
- (b) chymryd camau i gyflawni'r amcanion hynny.

Mae'n rhaid i mi gynnal archwiliad o'r fath ar bob corff cyhoeddus o leiaf unwaith mewn cyfnod o bum mlynedd. Cyn diwedd y cyfnod, mae'n rhaid i mi adrodd ar ganlyniadau'r archwiliadau hynny i'r Cynulliad Cenedlaethol.

Atodiad 2

Gwaith perfformiad yn amlinelliad archwilio y llynedd sy'n parhau o hyd

Arddangosyn 9: gwaith perfformiad yn amlinelliad archwilio y llynedd sy'n parhau o hyd

Prosiect archwilio perfformiad	Statws	Sylwadau
Archwiliad Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol	Adrodd	
Adolygiad partneriaeth	Adrodd	

Atodiad 3

Datblygiadau eraill yn y dyfodol

A. Newidiadau allweddol sydd ar y gweill i'r Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol

Arddangosyn 11: newidiadau i'r Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol

Mae'r tabl hwn yn rhoi manylion y prif newidiadau yn y dyfodol i'r Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol

Safon	Dyddiad dod i rym	Rhagor o fanylion
Lesoedd IFRS16	Disgwylir yn 2020-21	Bydd IFRS 16 yn disodli'r safon lesoedd presennol yn IAS 17. Y newid allweddol yw ei bod y dileu i raddau helaeth y gwahaniaeth rhwng lesoedd gweithredu ac ariannol ar gyfer lesddeiliaid, trwy gyflwyno un model cyfrifyddu i lesddeiliaid sy'n ei gwneud yn ofynnol iddo nodi asedau a rhwymedigaethau ar gyfer yr holl lesoedd â chyfnod o fwy na 12 mis, oni bai bod gwerth isel i'r ased sylfaenol. Bydd yn arwain at nodi'r holl lesoedd ar y fantolen yn ased wedi'i seilio ar egwyddor hawl defnyddio â'r rhwymedigaeth gyfatebol ar gyfer ei logi yn y dyfodol. Mae hyn yn newid sylweddol i drefn gyfrifyddu lesddeiliaid.

B. Cyfnewidfa Arfer Da

Mae Cyfnewidfa Arfer Da Swyddfa Archwilio Cymru yn helpu gwasanaethau cyhoeddus i wella trwy rannu gwybodaeth ac arferion sy'n gweithio. Cynhelir digwyddiadau lle gellir cyfnewid gwybodaeth â phobl a rhannu adnoddau ar-lein. Y prif feysydd gwaith yw rheoli ariannol, staff a llywodraethu'r sector cyhoeddus.

[Rhagor o wybodaeth, gan gynnwys manylion am ddigwyddiadau'r Gyfnewidfa Arfer Da sydd wedi'u trefnu ac allbynnau o seminarau blaenorol.](#)

C. Brexit: paratoi ar gyfer ymadawiad y Deyrnas Unedig ag aelodaeth yr Undeb Ewropeaidd

Yn unol ag Erthygl 50 o Gytuniad Rhufain, bydd y Deyrnas Unedig yn peidio â bod yn aelod o'r Undeb Ewropeaidd ar 29 Mawrth 2019. Mae trafodaethau yn parhau, ac mae'n parhau i fod yn aneglur a gyrhaeddir cytundeb ar gyfnod pontio hyd at 31 Rhagfyr 2020, neu a fydd ymadawiad 'dim cytundeb' ar unwaith yn digwydd fis Mawrth nesaf.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi dechrau rhaglen waith sy'n edrych ar y trefniadau y mae'r sector cyhoeddus datganoledig yng Nghymru, gan gynnwys holl gyrff y GIG, yn eu rhoi ar waith er mwyn paratoi ar gyfer ac ymateb i ymadawiad Prydain â'r Undeb Ewropeaidd. Bydd hyn ar ffurf trosolwg lefel uchel i weld beth sy'n cael ei roi ar waith ym mhob rhan o sector cyhoeddus Cymru, a beth yw'r materion allweddol o safbwynt gwahanol rannau gwasanaethau cyhoeddus Cymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn bwriadu gwneud y gwaith hwn ar ddau gam. Yn nhymor yr hydref 2018, cyhoeddodd alwad am dystiolaeth i lunio crynodeb sylfaenol o'r trefniadau sy'n cael eu rhoi ar waith. Ar 19 Chwefror, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol adroddiad ar baratodau Cymru ar gyfer Brexit heb gytundeb. Caiff hyn ei ddilyn gan ragor o waith maes archwilio yn ystod gweddill 2019. ⁵

⁵ <http://www.audit.wales/cy/cyhoeddi/paratodau-yng-nghymru-ar-gyfer-brexit-heb-gytundeb>

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru